

MINI-FUTBOL O'YINI TAKTIKASI

D.B.Shaymardanov

"Futbol nazariyasi va uslubiyati"

kafedra kata o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14717607>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10- Yanvar 2025 yil

Ma'qullandi: 15- Yanvar 2025 yil

Nashr qilindi: 22- Yanvar 2025 yil

KEY WORDS

taktik harakatlar, to'psiz hujum harakatlari, individual, himoya, ixtisoslashtirilgan mashqlar, takomillashtirish, mashg'ulotlarni samarali tashkil etish.

ABSTRACT

Maqolada mini-futbol sport turidagi texnik-taktik xarakterlarni takomillashtirish bo'yicha ma'lumotlar yoritilgan bo'lib, murabbiy va mutaxassislar o'zlarini o'quv-mashg'ulotlarini to'g'ri tashkil etishlari uchun foydalanishlari mumkin.

Mavzuning dolzarbligi. Mini-futbol taktikasi deganda futbolchilarning ushbu o'yinda ko'zlangan maqsadga erishishga qaratilgan mos individual, guruh va jamoa harakatlari tushuniladi.

Taktikaning asosiy vazifasi muayyan sharoitda, muayyan raqibga qarshi o'ynash vositalari, usullari va shakllarini aniqlashdan iborat.

Zamonaviy mini-futbol taktikasi ushbu elementlarning juda keng arsenaliga ega. Ulardan maqsadga muvofiq foydalanish ushbu o'yinga xos bo'lgan asosiy omillarni to'g'ri ko'rib chiqishni nazarda tutadi. Ushbu omillar o'z jamoasining potensialini va raqib jamoaning imkoniyatlarini to'g'ri baholashdan iborat (jamoalar tarkibi, tayyorgarlik darajasi va o'yinchilarning texnik va taktik jihozlari darajasi, ularning o'yinga bo'lgan motivatsiyasi va boshqalar.), shuningdek, o'yin o'tkazishga mos bo'lgan muayyan sharoitlarga. (maydon hajmi va qoplamasi, uning yoritilishi, tomoshabinlarning mavjudligi va ularning munosabati va boshqalar.).

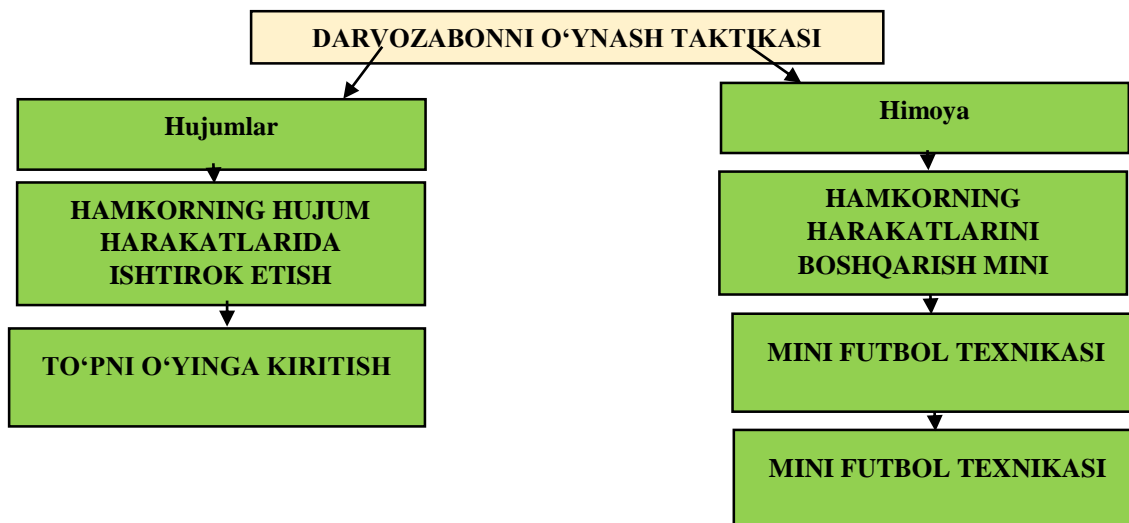
Mini-futbol taktikasini rivojlantirishning asosiy katalizatori (tezlashishi) hujum va mudofaa o'rtasidagi doimiy qarama-qarshilikdir. Bunday qarama-qarshilik yangi taktik g'oyalarni keltirib chiqaradi, o'quv jarayonining rivojlanishiga hissa qo'shadi va umuman, futbolchilarning mahorat darajasini oshiradi. Boshqa sport o'yinlaridagi kabi minifutbolda ham taktika va texnika bilan chambarchas bog'langan. Ikkinchisi futbolchilarning taktik rejalarini amalga oshirish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Masalan, o'yinchilar gol urishmi, raqibga qarshi zarba berishmi yoki to'pni sherigiga uzatishmi degan savolga duch kelishsa, bunday daqiqalarda taktik fikrlashdan foydalanishadi. Qarorni amalga oshirish orqali ular allaqachon texnik mahoratni namoyish etishdi.

Tadqiqotning vazifalari: 1. Yuqori malakali mini futbolchilarning taktik xarakterlari imkoniyatlari bo'yicha qo'llaniladigan vositalarni tuzilishi va mazmunini kengaytirish.
2. Yuqori malakali mini futbolchilarning taktik xarakterlari imkoniyatlari maxsus ishlab chiqilgan mashqlar yordamida kengaytirish.

Tadqiqod usul. Dunyoning yetakchi jamoalari moslashuvchan taktika bilan ajralib turadi, ya'ni, o'yin davomida taktik chizmasini o'zgartirib, turli yo'llar bilan o'ynash qobiliyatidir. Shu bilan birga, bizning jamoalarimiz xarakterlidir va bu ularning uslubi, musobaqalarda "*oilaviy (familnoy)taktikasi*" ning namoyon bo'lishi bilan ham ahamiyatlidir. Agar jamoa har doim har qanday raqibga qarshi bir xil o'ynasa, oxir oqibat bunday bir xillik taktikaga osongina moslashadi.

O'yinning asosiy tarkibiga muvofiq — to'pni raqib darvozasiga kiritish va to'pni o'z darvozasiga kiritmaslikdir. Taktika ikki qismga bo'linadi: hujum taktika va himoya taktikasi. Har bir bo'lim o'yinchilarning harakatlarini tashkil etish prinsipiga qarab guruhlarga bo'linadi: individual, guruh va jamoaviy harakatlar (81 rasm). O'z navbatida guruhlarning har biri o'yin shakllariga asoslangan holda turlarga bo'linadi (masalan, hujumdagi individual harakatlar to'psiz va to'p bilan o'yinchining harakatlari bo'lishi mumkin). O'yin harakatlarining o'ziga xos mazmuniga qarab turlari usullarga bo'linadi. Bajarilishning turli xususiyatlariga ega bo'lgan usullar variantlarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Mini-futbolda o'yin maydonlarining taktikasidan tashqari, darvozabon o'yinining taktikasi, himoyada harakatlarining samaradorligi va hujumni rivojlantirishning boshlanishi asosan o'yinga bog'liq.

O'yinda to'pni o'zlashtirgan jamoa hujum qiluvchi hisoblanadi. Uning asosiy vazifasi raqiblarning o'z darvozalarini egallash uchun uyushtirilgan himoya harakatlarini buzishdir. Ushbu muammoni hal qilish o'yinda tashabbusni o'zlashtirish uchun sharoit yaratadigan, raqibga qulay o'yin rejasini tuzishga imkon beradigan faol hujum harakatlari bilan ta'minlanadi. Tabiiyki, o'yinda muvaffaqiyatga erishish uchun hujumkor jamoa yaxshi tayyorlangan samarali taktik harakatlardan foydalanishi kerak. Muayyan raqibga va o'yinning turli daqiqalariga qarab, hujum harakatlarining eng mos vositalari, shakllari va usullaridan foydalanishga imkon beradiganlar.

Hujumdagi jamoaning to'liq harakatlari o'z o'yinchilariga raqiblar bilan kurash olib

borishning individual taktik usullarini o'zlashtirmasdan mumkin emas, bu birinchi navbatda ushbu o'yin vaziyatida himoyachilarning nazoratidan chiqish, o'yin maydonini qulay joyni topish va yaratish uchun ham o'zi, ham sheriklari uchun eng to'g'ri yechimni tanlash qobiliyatini nazarda tutadi; raqibini mag'lub etish va o'z jamoasiga natijalar berishdir. Hujumdagi individual harakatlar to'psiz harakatlarni ham, to'p bilan harakatlarni ham o'z ichiga oladi.

"Ochilish" - bu o'yinchining erkin pozitsiyaga chiqishini anglatadi, bu o'zini raqib qaramog'idan ozod qilish, undan ajralib chiqish imkoniyatini beradi. Ochilgan o'yinchi to'pni egallab, darvozaga zarba berishi yoki foydaliroq pozitsiyani egallab olgan sherigiga pas berishi yoki raqibni o'zi bilan olib ketishi, o'z jamoasi o'yinchilaridan biriga darvozaga yo'l bo'shatishi mumkin. Erkin pozitsiyani ochilish raqiblar uchun kutilmaganda va tabiiy ravishda yuqori tezlikda amalga oshirilishi kerak. Ushbu taktik harakatdan aldamchi harakatlar yoki futbolchilar tomonidan raqib o'yinchisini passiv chalg'itish harakatlarini bajarishi mumkin. Rivojlanayotgan hujum yo'nalishiga nisbatan ochilish oldinga, yon tomonga va orqaga qarab amalga oshirilishi mumkin. Shuni yodda tutish kerakki, sherikdan to'pni qabul qilish uchun o'yinchi uzatmani amalga oshirishga tayyor bo'lgan paytda bo'sh o'rindiqqa ochilishi kerak.

"Raqiblarni chalg'itish" — bu qo'riqchilarni olib ketish va sheriklarning individual harakatlari uchun bo'sh zonani yaratish uchun bir yoki bir nechta o'yinchining ma'lum bir zonaga harakatlanishi. Qoida tariqasida, mohirlik bilan olib borilgan chalg'ituvchi harakat to'pga egalik qiluvchi sheriklar yoki raqiblar darvozasida foydali pozitsiyani egallagan o'yinchi uchun harakat erkinligini ta'minlaydi. Chalg'ituvchi harakatlarni bajarishda o'yinchilarning harakati yetarli darajada ishonarli bo'lishi, raqiblarni bir xil yo'nalishda ergashishga majbur qilishi zarur. Shu bilan birga, harakatni shunday tezlikda bajarish kerakki, raqib bu aldamchi harakatga munosabat bildirishga vaqt topishi kerak. Aks holda, juda tez harakat qilish raqiblarni chalg'itmaydi, balki erkin pozitsiyani ochish bo'ladi.

O'yin maydonining ayrim zonalarida son jihatdan ustunlikni yaratish. Hujumkor o'yinchi raqib bilan birlikni uddalay olmagan hollarda, uning sheriklaridan biri bu zonaga ko'chib o'tadi va bu yerda son jihatdan ustunlik beradi. Bunday ustunlik raqibni mag'lub etish uchun yaxshi-yoqimli sharoit yaratadi.

Son jihatdan ustunlikni yaratish bilan raqiblarni chalg'itadigan joyga ochilishning bir nechta kombinatsiyasi aldamchi harakat (manevr) deb ataladi. Hujumkor jamoaning o'yinchilari qanchalik faol harakat qilsalar, ularning hujum harakatlarining arsenali shunchalik keng va samaraliroq bo'ladi. Shuning uchun aldamchi harakatlar yuqori malakali jamoasining zarur atributidir (ustunligidir).

To'pni egallashda futbolchining individual taktik harakatlari "texnik tayyorgarlik" bobida muhokama qilingan texnikani o'yinda oqilona qo'llashdan boshqa narsa emas. Kitobning ushbu bo'limida turli o'yin vaziyatlarida to'p uzatishlar, olib yurish va fintlar hamda to'pni o'yin vaziyatlarida darvozaga zarba berish harakatlarini mos ravishda foydalanishini tahlil qilamiz.

Sheriklariga aniq va o'z vaqtida to'p uzatishlarni amalga oshira olgan futbolchi jamoasiga bebaho yordam olib keladi. Bunday uzatmalar hujumchilarga to'pni qarama-qarshi darvozaga uzatish, raqiblarning himoya to'sig'ini yengish, sheriklardan birini ajoyib holatga olib chiqish imkonini beradi. To'pni oshirib berish samaradorligiga ta'sir yetuvchi asosiy omil, albatta, futbolchilarning texnik mahoratidir. Biroq, ularning o'yin maydonidagi sheriklari va

raqiblarining joylashishini baholash va bu borada o'z vaqtida qaror qabul qilish qobiliyati muhim rol o'ynaydi. Mini-futbolda turli xil uzatish usullari qo'llaniladi. Biroq, ularning barchasi to'pni sherigiga yo'naltirilgan kuchi, masofa (qisqa, o'rta, uzoq), maqsad (sherigini oyog'i yoki harakatlanish yo'liga, zarba berishiga, tepishiga), yo'nalish (bo'ylama, ko'ndalang, diogonal) va trayektorisi (pastki, yuqori, yondan).

To'pni uzatish kuchi, qoida tariqasida, o'zaro ta'sir qiluvchi sheriklar va raqiblar egallagan pozitsiyalar orasidagi masofasiga bog'liq. Umuman olganda, sheriklar orasidagi masofa qanchalik katta bo'lsa, to'p uzatish shunchalik kuchli bo'lishi kerak. Shu bilan birga, ochilish sherigi qanchalik tez harakat qilsa, to'pni uning yo'nalishiga shunchalik kuchli yo'naltirish kerak. To'p uzatmalar bajarish almashinishi, texnik bajarilishning o'zgaruvchanligi, o'yinchilarning haqiqiy niyatlarini niqoblay olishi-bularning barchasi ularning himoyaviy harakatlarini murakkablashtiradi, hujumkor jamoa o'yiniga yaqinlashishiga yo'l qo'ymaydi.

Olib yurish va fintlar (aldab o'tishlar). Agar sheriklar raqiblar tomonidan yopilsa va ulardan hech qanday taklif qilinmasa, u holda to'pga egalik qiluvchi o'yinchi olib yurish harakatlaridan foydalanadi. To'p bilan o'yin maydoni bo'ylab, yonyoki diogonalbo'ylab harakatlanib, u shu bilan sheriklarni bo'sh o'rindiqqa ochish uchun ham, ajoyib holatga kirish uchun ham sharoit yaratadi. Albatta, to'pga egalik qiladigan futbolchi har doim sheriklarining to'psiz tezroq harakat qilishini hisobga olishi kerak. Shuning uchun olib yurish asosan sherikka yaxshiroq pozitsiyada uzatishni amalga oshirish imkoniyati bo'lmaganida ishlatilishi kerak. Agar o'yinchi to'pdan qo'rilishiqiyin bo'lsa, to'pni doimo o'zida ushlab tursa, bunday kutilmagan harakatlar sheriklarning amalga oshirmoqchi bo'lgan harakatlarini yo'qqa chiqaradi, hujumning rivojlanishini sekinlashtiradi.

Aldab o'tish harakatlari himoyachilarning qarshiligini yengib o'tishning eng muhim vositasidir. Turli xil o'yinlardagi aldanchi harakatlarga ega futbolchilar o'z jamoalarining hujumini keskinlashtira olishadi. Bundan tashqari, mini-futbolda to'plar ko'pincha hujumchilar himoyachilardan ustun turishga imkon beradigan fintlarni muvaffaqiyatli bajargandan so'ng, raqiblar darvozasiga zarba berishadi. Shu bilan birga, fintlardan foydalanish o'z-o'zidan tugamasligi kerak, balki hujum zonasida raqibdan son jihatdan ustunlikni yaratish uchun raqibni mag'lub yetish maqsadini ko'zlashi kerak. Ushbu individual taktik harakatlarni raqiblarning o'yin maydonining yarmida, ayniqsa ularning jarima maydonida ishlatish maqsadga muvofiqdir. Lekin maydon o'z yarmida fintlar bilan harakatlanishi ko'pincha to'pni yo'qotish olib keladi bu esa darvozasiga xavflidir.

Darvozaga zarba berish — to'g'ridan-to'g'ri raqiblarning darvozasini nishonga olishga qaratilgan eng muhim individual taktik harakatlardir. Mini-futbol jamoasining barcha futbolchilari, shu jumladan darvozabonlar, istisnosiz, darvozaga zarbalar harakatlarini o'rganishga jalb qilinishi kyerak. Bu juda foydalidir. Axir, zamonaviy mini-futbol raqiblarning darvozasini shiddatli ravishda o'qqa tutmasdan, turli masofalardan darvozagaturli xil zarbalarni amalga oshirmasdan tasavvur qilib bo'lmaydi. Dunyoning eng yaxshi jamoalarining zaxirasida, shuningdek, darvozabon va himoyachilardan, darvoza to'sini to'sinidan qaytgandan keyin ko'plab gollar kiritilgan. Holbuki, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab jamoalarda goli imkoniyatlarni amalga oshirish past darajada. Buning sababi nima? Nima uchun ko'pincha raqiblariga qaraganda ko'proq zarbalar beradigan jamoalar muvaffaqiyatga erisha olmaydilar? Albatta, buning asosiy sabablaridan biri nishonga zarbalarni taktik

jihatdan bir xillikda (monoton) bajarishdir, bu oxir-oqibat o'yinda ijobiy natijaga erishishga imkon bermaydi.

Shu munosabat bilan talabalarga ushbu individual harakatlarning taktik asoslarini o'rgatishda quyidagi fikrlarga asosiy e'tiborni qaratish tavsiya etiladi:

- darvozaga zarba berishdan oldin, hujumkor o'yinchi darvozabonning pozitsiyasini darhol baholashi kerak;
- zarba berish harakatni bajarish usuli o'yin vaziyatini hisobga olgan holda tanlanadi (oyoq uchi, oyoq kaftining ichki tomoni, havoda va boshqalar.)
- muayyan o'yin vaziyatida eng samarali darvozaga zarba berish ishlatiladi (aniqlik, kuch, pastki, yuqori, uzoq burchakda va hokazo.)
- har qanday vaziyatda ham darvozabon, ham himoyachilar uchun kutilmaganda darvozaga zarba berish afzaldir.

Mini-futbolda to'pga egalik qiladigan jamoa bir nechta o'yinchilarning taktik o'zaro ta'sirini ifodalovchi kombinatsiyalar tufayli vazifalarning aksariyatini hal qilishi kerak.

Kombinatsiyalar oldindan tayyorlangan va vaziyatga qarab hal(improvizatsiya)qilinganlarga bo'limlarga bo'linadi. Birinchisi o'quv jarayonida o'rganiladi, ikkinchisi o'yinning o'zi davomida yaratiladi. Barcha kombinatsiyalar harakatlarni o'zgartirib va to'pni uzatish yordamida amalga oshiriladi. Ularning samaradorligi futbolchilarning jismoniy va texnik tayyorgarlik darajasiga, ijodiy fikrlash qobiliyatiga va, albatta, sheriklarning jamoaviy ishiga bog'liq.

Kombinatsiyalar o'yin epizodlarida ham, standart holatlarni amalga oshirish paytida ham amalga oshiriladi. Talabalarga kombinatsiyalarni raqiblarsiz o'rganishni boshlash tavsiya etiladi, ularning rivojlanishining yangi bosqichlarida roli maxsus belgilangan joylar (ustunlar, to'ldirma to'plar va boshqalar) tomonidan bajarilishi mumkin. U yoki bu kombinatsiya bir butun sifatida o'zlashtirilganda, masalan, ikkita hujumchiga qarshi mashqda bitta himoyachini va uchta hujumchi himoyachilariga qarshi bitta yoki ikkitasini birlashtirish mumkin. Dastlab, himoyachilar hujum qilayotgan futbolchilarga qarshi kurashni o'ylab yaratishlari kerak, asta-sekin yarim kuch bilan, so'ngra to'liq kuch bilan qarshilikka o'tishadi. Kelajakda o'quvchilar o'rganayotgan kombinatsiyalarni o'yin mashqlarida ham, o'yin davomida ham bajarishni o'rganganlarida, ularning murakkabroq variantlarini o'zlashtirishga o'tishlari kerak.

Adabiyotlar:

1. Андреев С.Н., Левин В.С., Алиев Э.Г. Мини-футбол (многочетняя подготовка юных футболистов в спортивных школах) - монография. «Советский спорт», 2008. - 304 с.
2. Донченко П.И. Стратегия и тактика игры в профессиональных командах по мини-футболу *ilmiy-nazariy jurnal Fan-sportga.* - 2012.- №1. - С. 20-25.
3. Макаров, Д.С. Анализ показателей соревновательной деятельности сборной России по мини-футболу на чемпионате Европы-2016// Д.С. Макаров, В.А. Горбунов, М.А. Князев Молодой ученый. - 2016. - № 6. - С.857-860.
4. D.B.Shaymardanov. Mini futbol o'yini texnika va taktik tayyorgarlikni o'zaro bogliqligi. o'quv qullanma; Toshkent -2024.